

Кендус О. З.,

к.філос.н., доц. кафедри історії і політології, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів,

Михальський Ю. В.,

к.і.н., доц. кафедри історії і політології, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

СОЦІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

***Анотація.** У статті проаналізовано прояв естетичного у суспільстві та його вплив на людину. З'ясовано особливості змісту естетичної культури та її структурні елементи; показано вплив естетичної культури, естетичного смаку, мистецтва на формування естетичної свідомості як людини, так і суспільства. Осмислено суть естетичної культури як у контексті соціологічної проблематики. Охарактеризовано специфіку соціологічного підходу до вивчення явищ естетичної культури.*

Ключові слова: естетичне, естетична культура, естетичний ідеал, естетичний смак.

Kendus O. Z.,

Ph.D., Associate Professor, Assoc. Department of History and Political Science, Lviv Trade and Economic University, Lviv,

Michalskyi Yu. V.,

Ph.D., Assistant professor, Assoc. Department of History and Political Science, Lviv Trade and Economic University, Lviv

SOCIOLOGICAL ASPECTS OF AESTHETIC CULTURE

***Abstract.** The article analyzes the manifestation of aesthetic in a society and its influence on a person. The features of the content of aesthetic culture and its structural elements are revealed; shows the influence of aesthetic culture, aesthetic taste, art on the formation of aesthetic consciousness of both man and society. The essence of aesthetic culture is understood in the context of sociological issues. The specificity of the sociological approach to the study of phenomena of aesthetic culture has been characterized.*

Key words: aesthetic, aesthetic culture, aesthetic ideal, aesthetic taste.

Постановка проблеми. Сукупність соціальних норм і цінностей даної суспільної системи утворює її культуру. Культура породжується духовними і матеріальними потребами людей, їх інтелектуальними, моральними, естетичними запитами, практичними інтересами різноманітних спільностей, систем і окремих людей. Соціологічні дослідження естетичної культури передбачають вивчення комплексу загальних закономірностей динаміки культури і специфічних форм культурного життя в суспільстві на кожному етапі його розвитку.

Питання соціології естетичної культури є надзвичайно актуальним. Адже важко не помітити, що естетична культура у нашому суспільстві часто відходить на задній план. Сучасна тенденція у розвитку суспільства і держави – це отримання матеріальних благ. Тому постають запитання: чи можна без культурного поступу, без естетичного розвитку добитися покращення добробуту населення; чи не призведе все це до естетичної безграмотності, нерозвиненості, яка породжує духовну, емоційну черствість і глухість; як бути з байдужістю до навколишнього середовища, до природи, до екологічних проблем? Що ж робити, нарешті, з байдужістю до справжнього мистецтва, орієнтацією частини суспільства виключно на зразки сумнівної якості й естетичності? Адже мистецтво – це один із найсильніших засобів естетичного виховання, а значна частина населення практично не буває в театрах, концертних і органних залах, музеях, на художніх виставках тощо. Дати відповіді на ці та подібні проблеми повинна соціологія естетичної культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальнонаукове та теоретичне значення мають праці вчених, в яких розглядається естетична культура особистості в цілісній структурі культури (Д. Джола, І. Зязюн, М. Каган, Л. Левчук та ін.). Основу для вивчення закономірностей розвитку структурних компонентів естетичної культури особистості становлять психологічні дослідження І. Беха [1], О. Кононко, Б. Теплова та ін. Вагомий внесок у вирішення проблеми естетичної культури зробили Д. Джола, І. Зязюн [2], М. Каган, Д. Кучерюк [4], Г. Падалка, О. Семашко, А. Щербо, які доводять, що зовнішнім виявом розвиненої естетичної культури особистості є естетичний смак.

Постановка завдання. Мета даної статті показати вплив естетичного на суспільство, розкрити зміст і структурні елементи естетичної культури як соціологічної проблеми та обґрунтувати необхідність соціологічного підходу до вивчення явищ естетичної культури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Естетичне – це метакатегорія, тобто найширша і найфундаментальніша категорія естетики. Вона відображає те спільне, що притаманне прекрасному і потворному, піднесеному і низькому, трагічному і кумедному, драматичному і комічному, а також іншим характеристикам мистецтва і життя.

В історії естетики зміст естетичного як самостійної категорії часто розглядався у процесі усвідомлення прекрасного (що таке прекрасне). Зокрема, Сократ (V ст. до н.е.) ототожнював прекрасне і корисне [3]. На його думку, майстерно прикрашений щит, який добре не захищає воїна від ворогів, не можна назвати прекрасним. Але прекрасним буде навіть неприкрашений щит, який добре виконує свою основну функцію. Сократ, хоча у спрощеній формі, вводить у обіг визначення прекрасного, тобто естетичного.

Індійський філософ-буддист Шаннара (IX ст.) підкреслював, що естетичному сприйняттю притаманні стан спокою, відсутність чуттєвих жадань, заспокоєння і просвітлення. У східній традиції естетичне – це прояв справжньої духовності, який підносить людину над її буденним існуванням [4]. Ця традиція естетизує шлях духовного очищення і прозріння.

І. Кант (XVIII ст.) стверджував, що при естетичному сприйнятті предмета наше ставлення до нього альтруїстичне, чим відрізняється від практичного. Філософ звертає увагу на духовну специфіку естетичного, виділяє його зі сфери утилітарного. Таким чином, в історії естетики виникла своєрідна теоретична антиномія: прекрасне – корисне, прекрасне – некорисне. Як же вирішити це протиріччя?

Якщо оцінювати єдність практичного й естетичного, наприклад, у сучасній архітектурі, то здається, що доведеться погодитися з Сократом. Однак, якщо прекрасне не може бути корисним, то раціо буде на боці декадентського тлумачення, яке заперечуватиме, наприклад, красу Венери Мілоської через те, що з неї немає прямої користі. Тому не можна ототожнювати прекрасне з корисним. Можливо, тоді правильніше вважати його некорисним, адже наше захоплення красою некорисливе. Тоді кантівське твердження суперечить практиці сучасного виробництва, яке робить речі не тільки корисними, але і красивими. Таким чином, не можна визнавати прекрасне некорисним. Очевидно, в кожному з цих протилежних суджень є раціональне і недоречне (хибне). Ототожнення естетичного з корисним притаманне тим світоглядним течіям, які узагальнювали досвід усвідомлення, але ще не досягнули його духовної природи. Однак концепції, які трактують естетичне як некорисне, навпаки, розвивають розуміння естетичного як сфери суто духовного сприйняття.

Естетичне – це загальнолюдська цінність. Якщо етика розглядає явища дійсності з точки зору їх значення для даного конкретного суспільства і відносин між людьми у ньому, філософія – з точки зору значення цих явищ у системі світотворення, релігія – з точки зору їх взаємозв'язку з Богом, право – з точки зору їх відношення до існуючих у суспільстві юридично закріплених норм, то для естетики ці явища існують перш за все в їх загальнолюдському вимірі. У естетичному сприйнятті загальнолюдський вимір є визначальним. А задовольняти естетичні потреби людей, давати естетичну оцінку явищам дійсності, наділяти естетичною інформацією, виховувати відповідне світорозуміння покликане, перш за все, мистецтво [3]. В той же час у мистецтві поєднані усвідомлення дійсності та чуттєво-предметне перетворення світу, а також почуття і задуми.

Естетизація середовища, де перебуває людина, здійснює безпосередній вплив на світовідчуття людини, на її настрій. Воно покликане викликати бажання зберегти все те красиве, що оточує людину. Людина знаходить красу і в оточуючій дійсності, і в зовнішньому вигляді, і в оформленні приміщень,

і в стилі взаємовідносин, і в процесі праці, і в навчанні. Безперечно, що праця є головною сферою життєдіяльності, основою всього способу життя. Якщо людина отримує від роботи задоволення, то вона може розкриватися як творчість. Таким чином, поступово може зникати протилежність між працею й естетичною насолодою.

Естетичне неможливо уявити поза спілкуванням людей. Коли йде мова про твори мистецтва чи явища природи як про об'єкти естетичного сприйняття, то в його основу покладається комунікація між людьми стосовно твору мистецтва чи сприйняття й оцінки предметів чи явищ матеріального світу.

У спілкуванні також розвивається емоційна чуттєвість, вміння проникати у світ іншого, відчувати його душевний стан. Чим духовно багатша людина, тим повноцінніше й яскравіше її життя [1]. Чим привабливіші її вчинки, тим кращим, благороднішим стає той, хто спілкується з нею, тим вище моральне й естетичне задоволення, яке відчувається від такого спілкування. Прояв зацікавлення до людей, глибоке емоційне переживання, вміння знайти хороше в людині і отримати від цього радість – все це свідчить про переплетення естетичного спілкування з моральним. У спілкуванні людина може піднятися над ситуацією та залишатися вірною сама собі, своїм поглядам і переконанням, навіть якщо їй доведеться зіткнутися, наприклад, з відсутністю чуттєвості, душевної тонкості, розуміння з боку іншого [2]. Естетично і морально сформована людина, може успішно подолати такий стан речей і, тим самим позитивно вплинути на тих, хто з нею спілкується. Отже, краса і добро розкривається в спілкуванні через вміння бачити людське в іншій людині, через повагу до її гідності.

Естетичне виховання треба починати з дитинства, бо якщо в ранньому віці людина не слухала серйозну музику, не привчалася читати вірші, розуміти твори образотворчого мистецтва, не побувала в театрі, то пізніше зацікавити її творами мистецтва набагато важче [9].

Найвищими естетичними цінностями є естетичні ідеали. Естетичний ідеал – це модель реально існуючих відносин і об'єктів, ціль якого – виявлення їх міри, гармонії і краси. У ньому закріплюються, фіксуються результати пошуків оптимального варіанта співвідношення змісту і форми, суті та явища, кількісної й якісної сторін в тому чи іншому явищі дійсності. Ідеали дозволяють відповідним чином орієнтувати людей, обумовлюють оцінку ними предметів, процесів і явищ.

Створюючи твори мистецтва, ідучи до прекрасного в житті, людина керується естетичним ідеалом, який є виразником змісту всієї естетичної діяльності людей. Естетичний ідеал утверджує красу в реальних відносинах між людьми, яка втілюється і в предметах матеріального світу, і у мистецтві. Естетичний ідеал – це не просто звід формальних канонів краси чи правил художньої майстерності. Естетичний ідеал – це уявлення про гармонію розвитку як суспільного організму в цілому, так і окремої людини.

Між естетичним ідеалом і об'єктом його впливу є свій посередник – це естетичний смак. Естетичний смак виконує функцію оцінки тих чи інших явищ життя і мистецтва, міри їх естетичної вартості, функцію оцінки діяльності людей, їх поведінки [5]. Функціонування естетичного смаку починається зі споглядання, яке викликає симпатії чи антипатії як першочергову реакцію людини на ті чи інші фактори навколишнього середовища. Таким чином, естетичний смак розвивався в процесі спілкування людей, він націлений на утвердження естетичного ідеалу.

Естетичний смак має такі основні складові – пізнавальну, оцінювальну (аксіологічну) і спонукальну. Він спрямовує людину до естетичного сприйняття світу, до оцінки явищ природи чи суспільства, творів мистецтва. Естетичний смак як внутрішнє спонукування до естетичної оцінки предметів і явищ навколишнього світу характеризує естетичну свідомість та естетичні потреби людини. У педагогічному словнику під редакцією М. Ярмаченка зазначено, що «естетичний смак – компонент структури особистості, одна з форм її ставлення до довкілля. Відображає уподобання людини і має яскраве емоційне забарвлення. Виявляється у вибірковому ставленні до об'єктів у формі безпосередніх, емоційних реакцій, оцінних суджень. В основі естетичного смаку лежить здатність людини емоційно реагувати на явища природи, суспільного життя та оцінювати їх; формується в індивідуальному досвіді людини. Процес формування естетичного смаку пов'язаний з формуванням ідеалів і переконань особистості. На його розвиток впливають умови життя, професійна орієнтація, культурний рівень людини» [7].

Естетичне знаходить свій вираз і в поведінці людини. Треба підкреслити, що естетика поведінки не зводиться тільки до зовнішніх дій людини. Естетична поведінка гармонізує людину, робить її привабливішою в очах інших. Тому важливо знати правила поведінки (етикету) на роботі, на вулиці,

в театрі, в місцях відпочинку, при зустрічі гостей, відносно один одного, коханої людини і так далі. Краса і піднесеність окремих вчинків чи поведінки в цілому – це також прояв естетичного.

А що ж таке естетична культура? Естетична культура включає в себе продукування, розподіл і використання естетичних цінностей у процесі матеріального і духовного життя суспільства. Естетична культура охоплює соціальну сферу життєдіяльності людей – побут, дозвілля. Стремління до прекрасного охоплює всі сфери людської діяльності. Тому естетична культура – це і мистецтво, і художня творчість. Через естетичний вплив і насолоду, яку отримує людина в процесі художньої творчості і сприйняття мистецтва, здійснюється його інформативний, пізнавальний та виховний вплив. Для того, щоб стати суб'єктом естетичної культури, людина повинна оволодіти системою естетичних відносин і цінностей, що склались. Як частина культури суспільства естетична культура соціально обумовлена й наділена певною стійкістю традицій і цінностей.

Але найяскравішим елементом естетичної культури є мистецтво. Воно є гарантом сприйняття світу в його цілості, хранителем цілісності культури, особистості життєвого досвіду людства. Мистецтво не заміняє жодну з форм діяльності людини, а специфічно створює чи моделює кожну з них.

Естетичну культуру характеризують процеси і результати суспільних відносин і побуту; мистецтво; стан естетичних поглядів, смаків та інтересів різних груп суспільства; теорія і практика естетичного виховання і різноманітні прояви соціально-естетичної активності людей. Як специфічне відбиття суспільної естетичної свідомості естетична культура розвивається в ході задоволення реальних суспільно-естетичних потреб людей. Як система різновидів діяльності і естетичних відносин вона охоплює різні форми творчості, художнє проектування, процеси, пов'язані з розвитком моди, засобів масових комунікацій, з формуванням культури естетичного сприйняття.

Таким чином, естетична культура – це складний соціальний феномен. У якості об'єкта пізнання вона являє собою сукупність певного роду цінностей, процесів їх створення і розповсюдження як функціонально пов'язаних між собою явищ. І саме наявність необхідних системоутворюючих зв'язків між ними робить можливим розгляд естетичної культури як особливого і відносно самостійного утворення.

Саме в соціологічному значенні естетичного його категорії знаходять своє відбиття в предметних формах культури, в національних і загальнолюдських цінностях, традиціях, нормах. Оскільки діяльність людини може здійснюватися тільки в межах конкретних суспільних відносин, основою розвитку і функціонування естетичної культури суспільства виступає система цих відносин, тобто створення і поширення цінностей естетичної культури здійснюється людьми.

Соціологічний аналіз естетичної реальності як феномена культури вимагає вивчення способів сучасної історично успадкованої діяльності, а також повинен бути направлений на розкриття діалектики освоєння і примноження відповідних цінностей [8]. При цьому особливий інтерес становлять процеси залучення людей до результатів художньо-естетичної діяльності, засвоєння ними способів розкриття естетичних моментів пізнання та спілкування.

Структура естетичної культури включає в себе різноманітні елементи, зокрема:

а) знання про факти, явища, тобто інформованість у сфері культури: наприклад, знання фактів такого типу – «Іван Франко народився у 1856 році», «Гегель – німецький філософ», «Картини імпресіоністів значно відрізняються від картин їх попередників за своїми колористичними характеристиками» і так далі. Такі елементи дають можливість особистості орієнтуватися у всій системі культури і відкривають перед нею перспективи залучення до інших її елементів;

б) знання про конкретні твори мистецтва: їх авторів, зміст, персонажів і так далі; наприклад, знання фактів такого типу – «Автор картини «Козаки в степу» – С. Васильківський», «Кіт Бегемот – персонаж роману «Майстер і Маргарита» М. А. Булгакова» і так далі. Такі елементи також дають можливість людині орієнтуватися в системі культури. А також можуть відбивати одну з головних цілей культурного споживання людини, наприклад, тоді, коли вона прагне до виокремлення із прочитаних творів конкретної, фактичної інформації про окремі події;

в) навички спілкування з творами мистецтва – наприклад, вміння відрізнити по стилю архітектурні споруди, отже, «читати» ці твори, користуючись саме їхньою мовою. Ці елементи, даючи ключ до засвоєння інших елементів, необхідні для повноцінного освоєння індивідом культури, крім того, інколи вони і самі можуть виступати у якості кінцевих цілей культурного споживання – наприклад, коли людина

здійснює так зване престижне споживання, тобто їй важливо лише вміти «орієнтуватися» у мистецтві для підвищення свого соціального статусу, а саме мистецтво служить для цього лише інструментом;

г) уявлення про найзагальніші властивості оточуючого світу, перш за все про «еталони» чуттєвого відношення до цих властивостей, наприклад до природи та її гама кольорів, про почуття при сприйнятті цих властивостей, про типи переживань і так далі. Завдяки цьому людина отримує ключ до розуміння явищ, можливість активного і соціально доцільного стосунку до них [4].

Отже, естетична культура – це складний організм суспільства, який виробляє, розподіляє і надає змогу прилучатися до естетичних цінностей, які найкраще втілені у мистецтві та його ідеалах.

Соціологічний аналіз естетичної культури та її елементів дає можливість вивчити способи освоєння і примноження цінностей культури та складні, багатогранні процеси, що відбуваються в її лоні. Соціологія естетичної культури використовує ряд методів, які позитивно зарекомендували себе в практиці дослідження взаємовідносин мистецтва і суспільства [6].

Ідея експериментального дослідження хвилювала соціологів тим сильніше, чим ширше розвивалось експериментальне пізнання в природничих науках. Однак для підготовки і проведення дослідження на високому професійному рівні, для отримання достовірних даних кожному дослідженню має передувати теоретичне формулювання питань, що вивчаються.

Аналізуючи процес залучення людини до естетичної культури суспільства, можна виділити три блоки проблем, які утворюють ланцюг причинно-наслідкових зв'язків. Перший блок складають проблеми, що стосуються умов, за яких відбувається це залучення. Такими умовами з боку людини є естетична потреба і підготовленість до сприйняття різного роду елементів системи естетичної культури. З боку системи культури ці умови зводяться до можливості реального надання людині всіх тих елементів, яких вона потребує (задоволення суб'єктивної потреби), а також до можливості формування потреб в тих елементах, які їй необхідні з точки зору суспільства (задоволення об'єктивної, соціальної потреби). У випадку, якщо якісь групи людей виявляються недостатньо залученими до естетичної культури, треба виявити, які основні причини цього явища.

Таким чином, умови першого блоку визначають перебіг самих процесів залучення людини до системи естетичної культури, а динаміка цих процесів складає другий блок проблем. Основним тут є вивчення механізмів залучення людини до різноманітних елементів системи. Результати процесів залучення повинні скласти третій блок проблем. Фактично результатом цих процесів будуть зміни у змісті і структурі естетичної культури людини, які відбиваються у різних напрямках її діяльності.

Можна сперечатися про межі всебічного естетичного розвитку людини, але справжні прояви цієї різноманітності є множиною компонентів. Тому виникає завдання якогось опису цієї множини, зведення великої кількості складових елементів до якоїсь однієї характеристики, яка дозволить компактно описувати ступінь всебічності естетичного розвитку кожної конкретної людини чи соціальної групи. При цьому також необхідна розробка відповідних вимірювальних процедур, в яких однією з найскладніших проблем буде подолання множинності елементів естетичного розвитку.

У розпорядженні дослідника є набір найрізноманітніших елементів естетичного розвитку, які засвоюються людиною. У процесі проведення соціологічного опитування може бути встановлено, освоєний чи не освоєний кожним респондентом (опитуваним) той чи інший елемент [6]. Наприклад, такий елемент, як знання автора опери «Запорожець за Дунаєм», вважається засвоєним респондентом, якщо він правильно вказав автора (С. Гулак-Артемівський) і вважається незасвоєним, якщо він не вказав автора чи вказав його невірно. Елементи можуть бути різноманітні і характеризувати не тільки знання респондента.

Дослідник, який робить висновок про естетичний розвиток респондента за тим, які елементи ним засвоєні, повинен оцінювати складність кожного елементу через кількість респондентів, які зуміли дати позитивну відповідь на відповідне анкетне запитання. Конкретні соціологічні дослідження показують чітку картину залучення до елементів різної складності. Деякі елементи можуть бути засвоєні всіма або майже всіма респондентами, тобто вони є найменш складними. Потім беруться елементи, що характеризуються більшою складністю, – вони освоєні лише певною частиною респондентів. При цьому, якщо складність будь-яких двох елементів приблизно однакова, тобто їх засвоїла практично однакова кількість респондентів, то ні один із них не має жодної переваги перед іншим.

Таким чином, за фактом засвоєння респондентом одного з цих елементів неможливо зробити висновок про те, чи засвоєний даним респондентом другий елемент. Якщо, наприклад, знання композитора опери «Запорожець за Дунаєм» виявили 36,8% респондентів, а опери «Наталка Полтавка» – 37,6% респондентів, то отже ці два елементи мають приблизно однакову складність. Якщо при цьому відомо, що якийсь респондент знає чи не знає автора «Запорожець за Дунаєм», то з цього факту не можна зробити висновок про те, чи знає даний респондент автора опери «Наталка Полтавка». Іншими словами, респондентів не можна розділити на дві групи, в одній з яких люди засвоїли тільки перший елемент з двох названих, а в іншій – тільки другий елемент. Тому говорять, що такі елементи «нейтральні» по відношенню один до одного: освоєння одного елементу не заперечує освоєння іншого. «Нейтральних» по відношенню один до одного елементів, як правило, буває досить багато. Такі елементи складають досить значну частину, фігуруючи у соціологічних дослідженнях.

Однак за ступенем переходу до розгляду складніших елементів естетичної культури ситуація ускладнюється: деякі елементи можуть заперечувати один одного, тобто освоєння респондентом одного з таких елементів статистично достовірно означає, що даний респондент не засвоїв другий елемент. Ефект заперечення сприяє деякій спеціалізації респондентів на визначеному масиві елементів за рахунок якогось іншого масиву. Наприклад, одні респонденти можуть посилено освоювати музику за рахунок освоєння літератури і живопису, інші ж – навпаки, освоюють більше літературу за рахунок освоєння живопису і музики. Така «збитковість», тобто освоєння одних елементів за рахунок інших, може стосуватися найрізноманітніших аспектів естетичного розвитку. Тому важливо визначити межу, за якою починається описана «збитковість». Отже, чим далі розташована ця межа у якоїсь групи людей, тим всебічнішим треба вважати естетичний розвиток членів цієї групи.

Також виникають питання, у яких умовах протікають процеси залучення людини до елементів системи естетичної культури? Якими методами можуть вивчатися ці умови? Щоб відповісти на них, по-перше, методи спочатку згруповують відповідно до характеру тієї вихідної інформації, яка служить джерелом чи об'єктом вимірювальних процедур. З цієї точки зору виділяють:

1) методи прямого дослідження, які працюють з інформацією, що безпосередньо описує умови залучення респондентів до естетичної культури: доступність для них тих чи інших культурних благ, наявність у респондентів відповідних психологічних установок і так далі;

2) методи непрямого дослідження, які реконструюють умови залучення за якимись факторами, непрямо пов'язаними з цими умовами; до числа таких факторів відносяться, звичайно, і безпосередньо результати процесу залучення до системи естетичної культури.

По-друге, треба проаналізувати можливості існування безпосереднього джерела, з якого людина черпає матеріал для свого естетичного розвитку. Тут можна використати, наприклад, такий специфічний канал, як внутрішньогрупові контакти. Для конкретності можна побудувати, наприклад, виклад на матеріалі одного виду мистецтва – театрі.

Яку роль у процесі взаємодії людини з естетичною культурою повинен відігравати театр? Соціологічні дослідження свідчать про те, що роль театру в культурному споживанні населення залишається досить малою. Лише невелику частину населення можна вважати в певній мірі залученою до театрального мистецтва. Відвідання театрів займає дуже малу долю в бюджеті вільного часу. Чи означає це, що роль театру в сучасній естетичній культурі є малою? Чи будуть справедливими аналогічні висновки стосовно інших видів мистецтва? Ці питання можна модифікувати, застосовуючи їх до окремих явищ чи напрямків духовного життя, до малопоширених творів мистецтва. Чи можна вважати роль цих явищ малою, ґрунтуючись на тому, що реально залученими до них виявляється порівняно небагато людей.

Заперечні відповіді, здавалось би, напрошуються самі, однак аргументація при цьому найчастіше не виходить за межі емоційно-інтуїтивної реакції. Набагато важче показати виключно наукові аргументи. І саме тут на допомогу повинні прийти соціологічні дослідження, щоб дати відповідь з позицій сучасних уявлень про закономірності соціального функціонування естетичної культури як системи. В цьому і полягає специфіка соціологічного підходу до вивчення естетичної культури.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Естетична культура покликана продукувати, розподіляти і надавати можливість людині зокрема, і суспільству в цілому, прилучатися до естетичних цінностей. Соціологічний аналіз естетичної культури та її елементів дає можливість вивчити

способи освоєння і примноження цінностей культури. Вивчення явищ, які характеризують зв'язки естетичної культури з іншими підсистемами життя суспільства, і перш за все аналіз процесів підвищення культурного рівня людей, вимагає єдності методологічних, естетико-теоретичних і методичних принципів дослідження. Ця єдність може бути забезпечена, головним чином, шляхом розвитку теорії і методів соціології естетичної культури. Вбачаємо необхідність у продовженні дослідження питання формування естетичної культури та її соціологічного аналізу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бех І. Д. Духовний розвиток особистості: поступ у незвідане / Бех І. Д. // Педагогіка і психологія. – 2007. – № 1(54). – С. 5-28.
2. Зязюн І. А., Сагач Г. М. Краса педагогічної дії: Навч. посібник для учителів, аспірантів, студентів середніх та вищих навч. закладів. / АПН України. Інститут педагогіки і психології проф. освіти. – К., 1997. – 302 с.
3. Естетика: навчальний посібник для педагогів / за ред. Т. І. Андрущенко. - К.: МП Леся, 2014. — 613 с.
4. Левчук Л. Т., Панченко В. І., Оніщенко О. І., Кучерюк Д. Ю. Естетика: Підручник. За заг. ред. Л. Т. Левчука. К.: Центр учбової літератури, 2010. – 520 с. (3-тє вид., допов. і переробл.)
5. Маленицька О. А. Формування естетичного смаку старшокласників засобами народних звичаїв та обрядів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Маленицька О. А. ; АПН України, Інститут Педагогіки. – К., 1995. – 180 с.
6. Паніна Н.В. Технологія соціологічного дослідження: Навч. посібник. – 2-ге видання, доп., Київ: Ін-т соціології НАН України, 2007. – 320 с.
7. Педагогічний словник. / За ред. Ярмаченка М. Д. – К.: Пед. думка, 2001. – 514 с.
8. Соціологія: терміни, поняття, персоналії: Навч. словник-довідник /Уклад. В. М. Піча, Ю. В. Піча, Н. М. Хома та ін.; За загл. ред. В. М. Пічі. К.: Каравелла Львів : Новий Світ – 2000, 2002. – 480 с.
9. Сухомлинський В. О. Естетичне виховання і культура почуттів. / Сухомлинський В. О. // Вибрані твори: У 5 т. – Т 1. – К., «Рад. Школа», 1976.

REFERENCES

1. Bech I. D. Spiritual development of personality: progress in the unknown // Pedagogy and psychology. – 2007. – No. 1 (54). – P. 5-28.
2. Zyazyun I. A., Sagach G. M. Beauty of pedagogical action: Teaching. A guide for teachers, post-graduate students, students of secondary and higher education. establishments / APN of Ukraine. Institute of Pedagogy and Psychology prof. education. – K., 1997. – 302 p.
3. Aesthetics: a textbook for teachers / ed. T. I. Andrushchenko. – K. : MP Lesya, 2014. – 613 p.
4. Levchuk L.T., Panchenko V.I., Onishchenko O.I., Kucheryuk D.Yu. Aesthetics: Textbook. For zag. Ed. L.T. Levchuk. K. : Center for Educational Literature, 2010. - 520 p. (3rd edition, replicated and revised.)
5. Malenitskaya OA Formation of aesthetic taste of senior pupils by means of folk customs and rituals: diss. ... Candidate ped Sciences: 13.00.01 / Malenitskaya OA; Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Institute of Pedagogy. - K., 1995. - 180 s.
6. Panina N.V. Technology of Sociological Research: Textbook. - 2nd edition, sup., Kiev: Institute of Sociology of the National Academy of Sciences of Ukraine, 2007. - 320 p.
7. Pedagogical Dictionary. / Ed. Yarmachenko MD - K. : Ped. opinion, 2001. - 514 p.
8. Sociology: terms, notions, personalities: Teach. dictionary-guide / layout. V. M. Picha, Yu. V. Picha, N. M. Khoma and others; Behind zagl. Ed. V. M. Picha. K.: Caravella Lviv: New World - 2000, 2002. - 480 p.
9. Sukhomlinsky V. O. Aesthetic education and culture of feelings. // Selected Works: At 5 t. - T. 1. - K., «Rad. School», 1976. P.